

*В. О. Калінін,
кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач центру
упровадження освітніх інновацій
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР*

Формування ключових компетентностей нової української школи

У Національній доповіді «Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015», «Національні стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 рр.» були проголошені ідеї, які не тільки зупинять розвиток негативних тенденцій, але й дозволять виховати творчих людей, відповідальних, активних громадян, готових до співпраці у новому європейському суспільстві.

Проект Нової української школи широко обговорюється у пресі, зокрема у статтях міністра освіти і науки України Л.М. Гриневич, роботах науковців О.Б. Бігич, Л.В. Калініної, В.Г. Редька та ін.

Метою даної статті є спроба показати можливості формування деяких ключових життєвих компетентностей Нової української школи, їх взаємозв'язок та взаємозалежність на одному предмені ЗНЗ – «Іноземна мова».

Відповідно до проекту нового базового Закону України «Про освіту» визначено 10 ключових компетентностей для Нової української школи:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.

2. Спілкування іноземними мовами. Уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

3. Математична компетентність. Уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних

сферах діяльності. Здатність до розуміння і використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем.

4. Компетентності у природничих науках і технологіях. Наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

5. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

6. Уміння вчитися впродовж життя. Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

7. Соціальні і громадянські компетентності. Усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів.

8. Підприємливість. Уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Здатність до підприємницького ризику.

9. Загальнокультурна грамотність. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

10. Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [5, с. 13-14].

Зрозуміло, що кожен з перерахованих компетентностей учні будуть набувати послідовно, поступово, під час вивчення різних предметів на всіх

етапах освіти. Розглянемо можливості формування деяких життєвих компетентностей учнів на прикладі викладання іноземних мов у ЗНЗ.

Як зазначено в проекті нового базового Закону України «Про освіту», Нова українська школа працюватиме на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти, в межах якої максимально враховуватимуться здібності, потреби та інтереси кожної дитини. У навчанні іноземних мов даний підхід знайшов свою інтерпретацію в рамках комунікативно-діяльнісного підходу, який відображає специфіку іноземної мови як навчального предмета у середньому навчальному закладі. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у навчанні іноземної мови означає «оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними), спрямування на їх практичне застосування в процесі спілкування. Оволодіння вміннями говоріння, аудіювання, читання, письма і перекладу здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування» [4, с. 16].

З позицій даного підходу, організація процесу навчання іноземної мови у ЗНЗ здійснюється адекватно реальному процесу навчання, у якому учні самостійно використовують вивчений мовний та мовленнєвий матеріал для вираження власних комунікативних намірів.

Прикінцевою метою навчання іноземної мови в аспекті комунікативно-діяльнісного підходу є формування **іншомовної комунікативної компетентності**, під якою, слідом за проф. С.Ю. Ніколаєвою, ми розуміємо «здатність успішно вирішувати завдання взаєморозуміння і взаємодії» з носіями мови, яка вивчається, у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування [4, с. 91].

Однак для того, щоб випускники української школи могли брати участь у діалозі культур та іншомовному спілкуванні з носіями мови, не відчуваючи при цьому дискомфорту, навчання іноземних мов має бути пов'язано з навчанням культури їхніх носіїв, коли учні з самого початку навчаються спілкуванню природною іноземною мовою, яка притаманна носіям цієї мови. Професор С.Ю. Ніколаєва зазначає необхідність формування соціокультурної компетентності, яка зумовлює здатність учня:

- обирати, використовувати і розуміти мовні і мовленнєві засоби іншомовного спілкування з національно-культурною специфікою відповідно до міжкультурного і соціального контексту;
- набувати культурологічних, країнознавчих, лінгвокраїнознавчих, соціокультурних і міжкультурних знань;
- користуватися набутими знаннями для досягнення своєї мети в іншомовному міжкультурному спілкуванні;

- вступати в комунікативні стосунки з представниками інших країн у певних ситуаціях [6, с. 94].

Оволодіння передбаченою компетентністю на уроках іноземної мови сприятиме формуванню ще однієї важливої компетентності Нової української школи – **загальнокультурної**, яка «передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» [4, с. 14]. Вивчення фактів культури інших народів та їх вираження у фактах іноземної мови забезпечить формування в українських учнів другої важливої компетентності – **соціальної і громадянської**, необхідної для ефективної та конструктивної участі учнів у міжнародній співпраці, обмінних програмах, посередницькій діяльності у міжкультурному спілкуванні.

Окрім того, в умовах масової комп'ютеризації та інформатизації всіх аспектів життя формула Нової української школи передбачає наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Вивчення іноземної мови сприяє не лише формуванню нової особистості, яка увібрала у себе досвід рідної та іншомовної культури та здатна функціонувати у полімовному просторі, але й інформаційно грамотну особистість XXI століття, яка здатна орієнтуватися у розмаїтті медіаінформації, використовуючи її для становлення власної життєвої позиції. Сучасний учень оточений інформацією, яка поступає з різних медіаджерел, більшість з яких іншомовні. Вони мають доступ до автентичних матеріалів для пошуку та отримання знань, необхідної інформації, її збереження та передачі, тому поряд з формуванням описаних вище компетентностей при вивченні іноземних мов необхідно зосередитися на формуванні ще однієї важливої життєвої компетентності – **інформаційної**, яка водночас дозволяє критично застосовувати інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією в класі на уроці та вдома.

Нова структура школи передбачає широке використання електронних освітніх ресурсів як засобу формування інформаційної компетентності учнів. Такі ресурси є також складовою частиною формування іншомовної комунікативної компетентності за класною, самостійною, індивідуальною та дистанційною формами навчання. Самостійна робота учнів з ІКТ дає можливість оцінити власні результати оволодіння іноземною мовою, побачити яких знань, умінь і навичок не вистачає, спрямувати власні зусилля на підвищення рівня володіння іноземною мовою. Таким чином, інноваційні ІКТ є дидактичним засобом навчання іноземної мови, оскільки вони готують учнів до життя в умовах інформаційного суспільства та істотно насичують отримання різноманітних матеріалів через використання можливостей

інтернет-ресурсів у відповідності до провідних дидактичних принципів, наочності, доступності, науковості, зв'язку з життям через урахування індивідуально-вікових особливостей учнів, актуальності й новизни інформації [3, с. 4].

Таким чином, формування життєвих компетентностей Нової української школи сприятиме розвитку суспільства освіченого загалом, високої культури і рівних можливостей. Саме таке суспільство забезпечує європейську якість життя, у якому освічена людина може бути справді вільною, вміти навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, бути здатною до участі у міжкультурному спілкуванні.

The article deals with the problems of key competences formation of New Ukrainian school. The author reasons about the expediency of step-by-step formation of ten key competences. The article features possible variants of the development of the key competences.

Key words: *New Ukrainian school, life competences, foreign language communicative competence, cultural competence, informational competence.*

Література

1. Делор Ж. Образование – сокровище UNESCO, 1996 / Ж. Делор // Университетская книга. – 1997. – № 4. – 164 с.
2. Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. – К.: НТУУ «КПІ», 2006. – 544 с.
3. Іць С.В. Педагогічні медіатехнології у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови: навчально-методичний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2013. – 106 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практикум: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів Під заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
5. Нова Концепція української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін // За заг. ред. М. Грищенко.– Режим доступу:
<http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>